

ĐẠI HỌC THÁI NGUYÊN
TRƯỜNG ĐẠI HỌC SƯ PHẠM

NGUYỄN THỊ THÙY DƯƠNG

**LỜI TỎ TÌNH VÀ LỜI HỎI ĐÁP
TRONG CA DAO NGƯỜI VIỆT**

**LUẬN VĂN THẠC SĨ NGÔN NGỮ, VĂN HỌC
VÀ VĂN HÓA VIỆT NAM**

THÁI NGUYÊN - 2018

**ĐẠI HỌC THÁI NGUYÊN
TRƯỜNG ĐẠI HỌC SƯ PHẠM**

NGUYỄN THỊ THÙY DƯƠNG

**LỜI TỎ TÌNH VÀ LỜI HỎI ĐÁP
TRONG CA DAO NGƯỜI VIỆT**

Ngành: Ngôn ngữ Việt Nam

Mã số: 8.22.01.02

**LUẬN VĂN THẠC SĨ NGÔN NGỮ, VĂN HỌC
VÀ VĂN HÓA VIỆT NAM**

Cán bộ hướng dẫn khoa học: PGS.TS. Hà Quang Năng

THÁI NGUYÊN - 2018

LỜI CAM ĐOAN

Tôi xin cam đoan công trình nghiên cứu: *“Lời tỏ tình và lời hồi đáp trong ca dao người Việt”* dưới sự hướng dẫn của PGS.TS. Hà Quang Năng là kết quả nghiên cứu của cá nhân tôi, kết quả nghiên cứu trong luận văn là trung thực và chưa được công bố.

Thái Nguyên, tháng 11 năm 2018

Người thực hiện

Nguyễn Thị Thùy Dương

LỜI CẢM ƠN

Để hoàn thành luận văn, ngoài sự cố gắng nỗ lực của bản thân, tôi còn nhận được sự quan tâm giúp đỡ của các thầy cô, đồng nghiệp, bạn bè và gia đình... Trước tiên, tôi xin gửi lời cảm ơn chân thành, sâu sắc nhất đến **PGS.TS. Hà Quang Năng**, người đã tận tình hướng dẫn, giúp đỡ, tạo mọi điều kiện cho tôi trong quá trình thực hiện đề tài.

Tôi xin gửi lời cảm ơn các thầy cô giáo khoa Ngữ văn, tổ Ngôn ngữ học, Trường Đại học Sư phạm - Đại học Thái Nguyên đã nhiệt tình giảng dạy và tạo mọi điều kiện thuận lợi trong thời gian học tập và nghiên cứu tại khoa.

Xin cảm ơn Ban Giám hiệu Nhà trường, Phòng sau Đại học đã tạo điều kiện cho tôi trong việc hoàn thành thủ tục để bảo vệ luận văn.

Tôi xin chân thành cảm ơn!

Thái Nguyên, ngày 12 tháng 11 năm 2018

Tác giả luận văn

Nguyễn Thị Thùy Dương

MỤC LỤC

LỜI CAM ĐOAN	i
LỜI CẢM ƠN.....	ii
MỤC LỤC	iii
DANH MỤC TỪ, CỤM TỪ VIẾT TẮT	iv
DANH MỤC CÁC BẢNG	v
MỞ ĐẦU	1
1. Lý do chọn đề tài	1
2. Mục đích, nhiệm vụ nghiên cứu	2
3. Đối tượng, phạm vi nghiên cứu, phạm vi khảo sát.....	3
4. Phương pháp nghiên cứu	3
5. Đóng góp của luận văn	3
6. Cấu trúc luận văn	4
Chương 1. TỔNG QUAN TÌNH HÌNH NGHIÊN CỨU VÀ CƠ SỞ LÝ THUYẾT	5
1.1. Tổng quan tình hình nghiên cứu.....	5
1.1.1. Những nghiên cứu chung về tục ngữ, ca dao, dân ca Việt Nam.....	5
1.1.2. Những nghiên cứu về lời tỏ tình và lời hỏi đáp trong ca dao người Việt.....	6
1.2. Cơ sở lý thuyết	7
1.2.1. Lý thuyết hội thoại	7
1.2.2. Lý thuyết hành động ngôn ngữ.....	14
1.2.3. Giới thiệu khái quát về lời tỏ tình và lời hỏi đáp trong ca dao của người Việt.....	19
Tiểu kết chương 1	23
Chương 2. LỜI TỎ TÌNH VÀ LỜI HỎI ĐÁP TRONG CA DAO NGƯỜI VIỆT - DẠNG ĐẦY ĐỦ	24
2.1. Kết cấu của các bài ca dao tỏ tình có lời hỏi đáp - dạng đầy đủ	24
2.1.1. Các dạng lượt lời của bài ca dao tỏ tình có lời hỏi đáp.....	24
2.1.2. Kiểu câu được sử dụng trong ca dao tỏ tình có lời hỏi đáp.....	27

2.1.3. Các mô típ thường gặp	29
2.2. Cách thức thể hiện của các bài ca dao tỏ tình có lời hỏi đáp - dạng đầy đủ	31
2.2.1. Thể hiện bằng các hình ảnh, biểu tượng.....	31
2.2.2. Thể hiện trong bối cảnh giao tiếp.....	34
2.2.3. Thể hiện qua các nhân vật giao tiếp	38
2.3. Nội dung của các bài ca dao tỏ tình có lời hỏi đáp - dạng đầy đủ	43
2.3.1. Lời tỏ tình và lời hỏi đáp thuận tình.....	43
2.3.2. Lời tỏ tình và lời hỏi đáp không thuận tình.....	51
Tiểu kết chương 2	53
Chương 3. LỜI TỎ TÌNH VÀ LỜI HỎI ĐÁP TRONG CA DAO NGƯỜI VIỆT - DẠNG KHÔNG ĐẦY ĐỦ	55
3.1. Kết cấu của các bài ca dao tỏ tình có lời hỏi đáp - dạng không đầy đủ	55
3.1.1. Các dạng lược lời của bài ca dao tỏ tình có lời hỏi đáp - dạng không đầy đủ	55
3.1.2. Kiểu câu được sử dụng trong ca dao tỏ tình có lời hỏi đáp - dạng không đầy đủ	57
3.1.3. Các mô típ thường gặp	58
3.2. Cách thức thể hiện của các bài ca dao tỏ tình có lời hỏi đáp - dạng không đầy đủ	60
3.2.1. Thể hiện bằng các hình ảnh, biểu tượng.....	60
3.2.2. Thể hiện trong bối cảnh giao tiếp.....	63
3.2.3. Thể hiện qua các nhân vật giao tiếp	65
3.3. Nội dung của các bài ca dao tỏ tình có lời hỏi đáp - dạng không đầy đủ	69
3.3.1. Nội dung của các bài ca dao tỏ tình khuyết lời hỏi đáp	70
3.3.2. Nội dung của những bài ca dao là lời hỏi đáp khuyết lời tỏ tình	79
Tiểu kết chương 3	84
KẾT LUẬN.....	86
TÀI LIỆU THAM KHẢO.....	90

DANH MỤC TỪ, CỤM TỪ VIẾT TẮT

HDH	: Hành động hỏi
HDML	: Hành động mượn lời
HDNN	: Hành động ngôn ngữ
HDOL	: Hành động ở lời
HDOLGT	: Hành động ở lời gián tiếp
HDTL	: Hành động tạo lời
Sp1	: Người nói
Sp2	: Người nghe

DANH MỤC CÁC BẢNG

Bảng 2.1.	Về sự luân phiên lượt lời trong bài ca dao tỏ tình có lời hỏi đáp.....	24
Bảng 2.2.	Các kiểu câu được sử dụng trong ca dao lời tỏ tình có lời hỏi đáp	27
Bảng 2.3.	Kiểu câu hỏi trong các bài ca dao tỏ tình có lời hỏi đáp	27
Bảng 2.4.	Từ chỉ không gian trong các bài ca dao tỏ tình có lời hỏi đáp.....	34
Bảng 2.5.	Từ ngữ chỉ thời gian trong các bài ca dao tỏ tình có lời hỏi đáp.....	36
Bảng 2.6.	Thống kê về chủ thể trong ca dao tỏ tình có lời hỏi đáp.....	39
Bảng 2.7.	Các từ xưng hô trong bài ca dao tỏ tình có lời hỏi đáp	41
Bảng 2.8.	Các từ để hỏi trong các bài ca dao tỏ tình có lời hỏi đáp thuận tình	43
Bảng 3.1.	Các kiểu câu được sử dụng trong ca dao lời tỏ tình có lời hỏi đáp - dạng không đầy đủ	57
Bảng 3.2.	Từ ngữ chỉ không gian trong các bài ca dao tỏ tình có lời hỏi đáp - dạng không đầy đủ	63
Bảng 3.3.	Chủ thể trong ca dao tỏ tình có lời hỏi đáp - dạng không đầy đủ	65
Bảng 3.4.	Từ xưng hô trong bài ca dao là lời tỏ tình khuyết lời hỏi đáp	66
Bảng 3.5.	Các nhóm nội dung cơ bản trong ca dao tỏ tình khuyết lời hỏi đáp	70
Bảng 3.6.	Lời hỏi đáp thuận tình và lời hỏi đáp không thuận tình trong các bài ca dao là lời hỏi đáp khuyết lời tỏ tình	79

MỞ ĐẦU

1. Lý do chọn đề tài

1.1. Từ xưa đến nay, ca dao Việt Nam được ví như cây đàn muôn điệu, dòng sữa mát lành nuôi dưỡng tâm hồn nhân dân trải qua nhiều thế hệ. Ca dao còn là viên ngọc quý sáng lấp lánh trong kho tàng vô giá của văn học dân gian. Trải qua sự sàng lọc khắc nghiệt nhưng công bằng của thời gian, ca dao dân ca vẫn luôn được khẳng định là: “*kho báu trí tuệ của nhân dân*”. Như một thanh nam châm chứa trong mình trí tuệ, nếp sống, tâm lí, tình cảm, kinh nghiệm của người đi trước, ca dao luôn thu hút sự tìm tòi, khám phá, mang đến niềm say mê cho bao thế hệ đến sau.

1.2. Ở bài viết “Lời nói đầu” trong **Kho tàng ca dao người Việt**, nhóm biên soạn đã khẳng định: “*Ca dao của người Việt hết sức phong phú và có giá trị, đã có nhiều cuốn sách phản ánh được khối lượng thơ ca dân gian này*”. Thực ra, việc sưu tầm, nghiên cứu ca dao, dân ca từ lâu đã nhận được sự quan tâm của các học giả, các nhà nghiên cứu. Tuy nhiên, giống như một kho báu còn rất nhiều điều quý giá chưa được khai phá, ca dao vẫn là mảnh đất màu mỡ để những cây trí tuệ gieo mầm. Bài học từ ca dao, câu chuyện của ca dao, tình yêu cuộc sống, con người trong ca dao... sẽ mang đến cho chúng ta bao điều quý giá, thiết thực, bồi đắp trong ta tình yêu tiếng Việt, tình yêu quê hương đất nước, niềm tự hào về những giá trị văn hóa tinh thần của dân tộc. Đặc biệt là, trong hoàn cảnh ngày nay, sự bùng nổ của khoa học công nghệ khiến cuộc sống hiện đại có nhiều thay đổi. Nhiều người, nhất là giới trẻ mãi mê với những trò chơi giải trí, mạng xã hội và đang dần dần quên lãng những giá trị tinh tế, sâu sắc của các loại hình văn hóa dân gian, trong đó có ca dao, dân ca. Là một người thầy, nhiều năm gắn bó với sự nghiệp trồng người, chúng tôi thấy cần có trách nhiệm giúp cho học trò của mình hiểu, yêu mến, có thái độ hợp lý, biết trân trọng những giá trị văn hóa truyền thống của dân tộc. Nhất là hình thành cho học sinh thói quen sử dụng tục ngữ, ca dao, dân ca trong cuộc sống hàng ngày để lời nói được hay hơn, đẹp hơn, tinh tế và sâu sắc hơn.

Chúng tôi tin chắc rằng, rất nhiều người Việt Nam ngay từ khi cất tiếng khóc chào đời đã được đắm mình trong thế giới bay bổng của những câu chuyện cổ tích, trong lời ca dao, dân ca trữ tình ngọt ngào, tha thiết từ lời ru ầu ơ của bà, của mẹ và cả những câu nói bình dị, dân dã mà nặng nghĩa, sâu tình của những người sống xung quanh ta. Đó là lý do khiến mỗi người Việt Nam ít nhiều đã mang trong mình một niềm yêu mến, tự hào với những câu tục ngữ, ca dao, dân ca mượt mà, hàm súc. Vậy làm thế nào để sự am hiểu của mọi người về ca dao được sâu sắc hơn, tình yêu mến, tự hào với ca dao được lan tỏa hơn là điều chúng tôi luôn trăn trở. Trong quá trình tìm hiểu, chúng tôi thấy thích thú và muốn tìm hiểu nhiều hơn về những câu ca dao là lời tỏ tình và lời hỏi đáp của người Việt.

Xuất phát từ những lí do trên, qua thực tế đã khảo sát, chúng tôi nhận thấy rằng chưa có đề tài, công trình nghiên cứu nào trùng với vấn đề mà chúng tôi quan tâm. Vì vậy chúng tôi quyết định lựa chọn đề tài: ***“Lời tỏ tình và lời hỏi đáp trong ca dao người Việt”***.

2. Mục đích, nhiệm vụ nghiên cứu

2.1. Mục đích

Nghiên cứu lời tỏ tình và lời hỏi đáp trong ca dao, tìm ra những đặc trưng về hình thức, nội dung của lời tỏ tình, lời hỏi đáp trong ca dao người Việt để thấy được vẻ đẹp tâm hồn con người Việt được bộc lộ trong những bài ca dao này. Từ đó góp phần lưu giữ, bảo tồn những vẻ đẹp của ngôn ngữ, tâm hồn dân tộc Việt. Đồng thời kết quả nghiên cứu sẽ được sử dụng làm tư liệu tham khảo cho những người muốn nghiên cứu về hành động ngôn ngữ trong ca dao.

2.2. Nhiệm vụ

Nhiệm vụ nghiên cứu của chúng tôi là:

- Xác lập một khung lý thuyết liên quan đến đề tài nghiên cứu.
- Thống kê, phân loại lời tỏ tình và lời hỏi đáp trong kho tàng ca dao người Việt.
- Miêu tả, phân tích đặc điểm của lời tỏ tình và lời hỏi đáp trong ca dao người Việt.